

Coalitie voor de Mensenrechten

Verslag jaarlijkse bijeenkomst 19 september 2022

“Klimaatdiscussie, hoe overbrug je tegengestelde standpunten?”

Spreekster Mevr. Dr. Christel van Eck

Voorzitter Rob de Coole opent de bijeenkomst. Hij memoreert dat deze jaarlijkse bijeenkomst in de Vredesweek 21 jaar geleden gestart is op initiatief van de plaatselijke Amnesty International groep. In het licht van de Mensenrechten wordt elke keer een actueel thema centraal gesteld.

De burgemeester van Bunnik, Ruud van Bennekom, heet de aanwezigen welkom. Hij herinnert aan de lezing van vorig jaar waarin Bas de Gaay Fortman aandacht vroeg voor de betekenis van de Grondwet en de Mensenrechten in verband met het klimaat. Naar aanleiding hiervan prijkt nu de tekst van artikel 1 van de Grondwet boven de ingang van de raadszaal.

Christel van Eck, *universitair docent aan Amsterdam School of Communication Research aan de Universiteit van Amsterdam nam ons mee op een weg die gericht is op overbrugging van tegengestelde standpunten over de klimaatcrisis en het klimaatbeleid. Haar onderzoek op dit gebied heeft geleid tot haar promotie aan de universiteit van Wageningen in 2021.*

Wat is polarisatie?

Aan de hand van filmfragmenten van de bestorming van het Capitool door Trump-aanhangers die menen dat de uitslag van de Amerikaanse Presidentsverkiezing is gestolen, antivaxxers tijdens de coronacrisis en recente boerenprotesten laat de spreekster ons zien en ervaren wat polarisatie inhoudt en met ons doet. Wat is polarisatie? Versterken van tegenstellingen tussen partijen en bevolkingsgroepen. Op verschillende niveaus treedt deze aan de dag: internationaal en nationaal; en op verschillende terreinen: media, politiek en wetenschap.

Bij polarisatie zien we mensen informatie zoeken die hun eigen standpunt bevestigt. Sociale media leveren via algoritmes meningen van medestanders. Zo ontstaan eigen bubbels. Dat werkt als een soort echokamer waarin standpunten steeds extremer worden. Is er bovendien sprake van onjuiste informatie die bewuste misleiding tot doel heeft, dan wordt polarisatie steeds gevaarlijker. Extreme polarisatie kan tot bedreiging van de mensenrechten leiden (artikel 19 voorziet weliswaar in de vrijheid van meningsuiting, maar artikel 30 wijst erop dat de Verklaring niet uitgelegd mag worden als ondermijning en afbraak van één van de andere rechten)

Wat is klimaatpolarisatie?

Aan de ene kant van het spectrum ontkennen of bagatelliseren klimaatsceptici het klimaatprobleem. Aan de andere kant verzet bijvoorbeeld Extinction Rebellion zich tegen klimaatverandering en het verlies van biodiversiteit en bepleit vreedzame maar ook destructieve acties. IPCC (klimaatpanel) bepleit een mondiale aanpak nodig om de opwarming van de aarde te beperken. Intussen verschuift op politiek terrein de discussie van oorzaken naar oplossing van het klimaatprobleem. Ook hier treedt polarisatie op. Een voorbeeld hiervan is het aanbieden van een petitie tegen plaatsing van windmolens in de gemeente Bunnik (september 2021)

Spreekster vraagt aan het publiek in de zaal wat hun associatie is met klimaatverandering? Reacties: warme zomerse dag met verschroeid grasveld, overstromingen in Pakistan, smeltende gletsjers, verdwijnen van permafrost, overstroming in Zuid- Limburg, windmolens, bosbranden.

Wat hebben de beelden met elkaar gemeen? Ze zijn angstaanjagend en versterken een gevoel van onmacht. Vaak gaat het om beelden ver weg . Daarom zien mensen het niet als hun eigen probleem. Bovendien leeft een groot deel van de wereldbevolking in een geurbaniseerde samenleving waarin de natuur verder van hen afstaat. Daarnaast zijn mensen slecht in het duiden van onzekerheden. Wetenschappelijke consensus heeft slechts een beperkte invloed op ons denken. Worden mensen angstig en ontbreekt een handelingsperspectief, dan sluiten zij zich af. Onze hersenen bepalen ons vooral bij overleven in het hier en nu.

De media hebben de polarisatie in de klimaatdiscussie bevorderd. Ze lieten zowel voor- als tegenstanders aan het woord om objectiviteit en onafhankelijkheid te suggereren, terwijl deskundigheid en competentie van beide partijen sterk uiteen kon lopen. Tegenwoordig is er meer aandacht voor contextualisering en vragen bijvoorbeeld kranten sceptici te reageren op officiële rapporten van het klimaatpanel.

In de klimaatdiscussie blijkt kennis van feiten lang niet zo belangrijk te zijn als menselijke emoties. Daarbij spelen risicoperceptie, waarden en sociale normen (wat voor maatregelen neemt mijn omgeving en aan welk gewenst gedrag zou ik moeten beantwoorden) een belangrijke rol. Ook de zichtbaarheid van klimaatverandering in eigen land (overstromingen) heeft impact. En de mening van familie en vrienden is belangrijk .

Spreekster last klein zoomsessie in: bespreek met je buurman/vrouw een voorbeeld van een gepolariseerd gesprek over klimaat. Hoe pakte u dit aan? Welke rol speelden uw emoties?

Reacties: maatregelen van de overheid werken ontspannend en samenbindend. Elkaar aanspreken over vlees eten of vliegen een stuk lastiger.

Van debat naar dialoog

Basisvoorwaarden:

- gelijkwaardigheid
- de ander willen begrijpen (niet proberen de ander te overtuigen, geen winnaars of verliezers)
- bereidheid om naar elkaar te luisteren
- ruimte voor iedere gesprekspartner zijn/haar (eventueel afwijkende) mening te uiten.
- niet alleen ruimte voor feiten maar ook voor gevoelens.
- Respect voor elkaars waarden en normen.

Klimaatdialoog vraagt veel oefening. Het gaat niet alleen om de feiten, maar meer nog om de emoties. Geef ik daaraan voldoende ruimte ? Durf ik door te vragen? Hoe bewuster het gesprek wordt gevoerd ,des te gemakkelijker het verloopt.

Dialoog met het publiek in de zaal na de pauze

Hoe breng je deze lessen in praktijk. Bijvoorbeeld op scholen?

Probeer aan te sluiten bij de waarden van de ander. Wie van huis uit de waarde van de natuur heeft meegekregen, is eerder gevoelig voor klimaatverandering dan iemand die vrijheid als belangrijkste waarde heeft. Klimaatmaatregelen beperken onze vrijheid. Probeer een dialoog tussen waardesystemen te bevorderen.

Waarom ontkennen mensen klimaatverandering?

Feiten zijn belangrijk, maar lang niet zo belangrijk als emoties. Beeldvorming in de massamedia speelt ook een belangrijke rol. Als de media erin slagen om klimaatverandering geen ver-van-mijn-bed show te laten zijn, maar dichtbij weten te halen, bevordert dit de effectiviteit. Wel opvallend is dat de media beelden van laatste hittegolf afgelopen zomer positief duiden. Dat werkt contraproductief. Media worden zich wel meer bewust van hun rol.

Hoe moet je omgaan met feiten?

Ook wetenschappelijke gegevens vragen om interpretatie. Er is ook sprake van polarisatie tussen wetenschappers als het gaat om interpretatie van wetenschappelijke feiten.

Alle particulier initiatief is een druppel op een gloeiende plaat. Het zijn de grote industrieën die doorgaan met vervuilen. Die zijn niet te stoppen.

Het is belangrijk om mensen een handelingsperspectief te geven. Alleen angst helpt niet. Het is ook goed om bezig te blijven en de hoop levend te houden.

Wat te denken van de rol van wetenschappers in het verspreiden van wetenschappelijke kennis?

Belangrijk is de communicatie over wetenschappelijke onzekerheden. Wellicht is het beter om te spreken over risico's en risicospreiding. Mensen nemen bijv. ook een zorgverzekering om risico's te verminderen. Zulke metaforen helpen om onderzoeksresultaten te framen.

En hoe om te gaan met klimaatverandering ontkenners?

Het positieve van polarisatie is: mensen hebben nu een mening. Vroeger meer onverschilligheid: het boeit mij niet. Klimaatverandering is steeds meer realiteit. Er is een hogere risicoperceptie.

Als het gaat om veranderen van gedrag: wordt er ook gebruik gemaakt van theorieën uit de verslavingswetenschap?

Het is inderdaad makkelijk om tegenwoordig in een bubbel te raken. De eerste stap om er uit te komen is misschien wel: realiseer je dat jezelf altijd in een bubbel zit. Kijk eens een keer naar een andere tv zender, lees eens een andere krant. Probeer echt een open mind te houden.

We zagen een filmpje van de wethouder die petitie in ontvangst nam. Ik mis het antwoord van de wethouder. Hoe pakt de gemeente dit aan?

Burgemeester: B&W en de raad is regelmatig bezig zich de vraag te stellen: hoe kunnen we de ontmoeting met de burgers vormgeven en hen een luisterend oor te bieden. Ook voor ons is dat een voortdurende oefening.

Na een geanimeerde discussie, dialoog wordt de bijeenkomst met dank aan de inspirerende spreekster Christel van Eck afgesloten.